

۹۹ در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، در صورتی که تعداد جرائم ارتكابی بیشتر از سه جرم نبود، قاضی به حداکثر مجازات قانونی حکم داده و در حالتی که فرد مرتکب بیش از سه جرم بشود، قاضی مکلف است او را به بیش از حداکثر مجازات مقرر تا یک‌دوم محکوم نماید؛ اما بر اساس ماده ۱۲ قانون کاهش، در ابتدا میان جرائم مختلف و یکسان تفکیک قائل شده و در صورتی که فردی جرائم متعدد، ولی یکسانی را مرتکب شده باشد تنها یک مجازات برای او تعیین و همان تشدید خواهد شد. **۶۶**

در هزینه‌های عمومی مربوط به اداره زندان و زندانیان و همچنین فقدان ملاک قضایی و منطق حقوقی در تعیین مجازات حبس تعزیری برای جرائم مختلف و عدم انطباق مجازات حبس با احکام شرعی و فقدان سابقه در حکومت اسلامی صدر اسلام سخن گفته شده بود. با قانون کاهش حبس تعزیری شاهد آزادی تعداد زیادی از زندانیان خواهیم بود؛ ولی اگر بخواهیم به دنبال اهداف ذکر شده باشیم، بهترین کار این است که در قوانین مربوط به مواد مخدر تأملاتی جدی صورت دهیم. به خصوص در طول چهل سال گذشته که در مبارزه با مواد مخدر، ایران سیاست تسامح صفر را در پیش گرفته، ولی در این زمینه توفیقات چندانی کسب نکرده است؛ هرچند در سال ۱۳۹۶ مجازات اعدام تعزیری پیرامون مرتکبین این جرائم تبدیل به حبس درجه یک شد. سؤال مهم مطرح این است که صاحب‌نظران بارها بر لزوم اصلاح قوانین مربوط به مواد مخدر تأکید کرده‌اند؛ ولی با وجود تأکید بر بند ۱۴ سیاست‌های کلی امنیت قضایی مبنی بر «بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرائم و کاهش استفاده از مجازات زندان» هنوز اقدامی جدی برای اصلاح این قانون انجام نداده‌اند. در صورتی که این قانون به درستی و با رعایت نکات لازم اصلاح شود می‌تواند سهم بسزایی در کاهش جمعیت کیفری ایفا نماید.

بررسی اصلاحات قانون کاهش حبس تعزیری

۱. اصل ممنوعیت صدور حکم به حبس بیش از حداقل قانونی

به موجب تبصره ماده ۱۸ قانون مجازات (ماده ۲ قانون کاهش)، قضات در جرائم دارای حداقل و حداکثر، در ابتدا ملزم هستند که به حداقل مجازات قانونی جرم حکم دهند و در صورتی که مجازات بیش از حداقل قانونی را نیاز بدانند باید علت آن را در حکم صادره ذکر کنند. این امر موجب می‌شود، جرم و مجازات بیش از پیش با یکدیگر تناسب پیدا کرده، اعمال سلیقه‌های شخصی قضات کاهش یابد.

۲. توسعه شمول نهاد نیمه آزادی و نظارت الکترونیکی به جرائم مستوجب تعزیر درجه ۲ تا ۴

یکی از نیازهای امروزه ما که به واسطه پیشرفت علم و دانش تا حدود زیادی برطرف شده است، نظام نیمه آزادی و نظارت الکترونیکی است. با توجه به هزینه‌های هنگفت مربوط به اداره زندان و زندانیان از یک طرف و صدمه دیدن نهاد خانواده‌ها به‌ویژه زندانیان سرپرست خانوار و بروز مشکلات مالی از طرف دیگر، لازم است با رعایت سازوکاری این معضل را حل کرد. مهم‌ترین مشکل در این زمینه، احتمال ارتکاب مجدد جرم توسط زندانیان در خارج از زندان و عدم دستیابی دستگاه قضا به آنان است؛ ولی امروزه با ابزارهایی مانند دستبند و پابند الکترونیکی می‌توان کنترل دستگاه‌های قضایی و نظارتی را بر روی زندانی، علی‌رغم آزاد بودن وی حفظ کرد. در قانون مجازات ۱۳۹۲، این موارد به حبس‌های تعزیری درجه پنج و شش اختصاص داشت؛ ولی در قانون جدید به درجات دو، سه و چهار نیز مشروط بر اینکه یک‌چهارم مدت حبس خود را گذرانده باشند توسعه پیدا کرد. (تبصره ماده ۵۷ و تبصره ۲ ماده ۶۲).

۳. انسجام و تمرکزگرایی قانونی در مقررات شروع به جرم و معاونت در جرم

در شیوه نگارش قانون، یکی از نکات مهم مطرح این است که قانون‌گذار باید سعی کند تمام قوانین مربوط به یک موضوع را در یک جا

جمع‌آوری کرده، از پراکندگی در خود قانون یا قوانین دیگر پرهیز نماید. در قانون مجازات ۱۳۹۲، علاوه بر اینکه در ماده ۱۲۲ مجازات شروع به جرم و در ماده ۱۲۷ مجازات جرم معاونت مشخص گشته بود؛ ولی به صورت اختصاصی در مصادیق دیگری، مجازات شروع به جرم و مجازات معاونت در جرم تعیین شده بود؛ اما در اصلاح ماده ۷۲۸ قانون مجازات (ماده ۱۵ قانون کاهش حبس تعزیری)، مجازات‌های اختصاصی حذف و تمامی مجازات‌های شروع به جرم و معاونت به ترتیب بر اساس مواد ۱۲۲ و ۱۲۷ تعیین خواهند شد.

۴. توسعه قلمرو نهاد تعلیق اجرای مجازات در برخی جرائم

این مورد در تبصره ماده ۴۷ قانون مجازات (ماده ۷ قانون کاهش) جانمایی گردیده است و بر این اساس جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی در صورتی که متهم همکاری مؤثری در کشف جرم و شناسایی سایر متهمان داشته باشد، می‌توان بخشی از مجازاتش را تعلیق نمود. مجازات جرائم علیه منافی عفت عمومی (به جز مواد ۶۳۹ و ۶۴۰) و جرائم کلاهبرداری و در حکم کلاهبرداری نیز جزو موارد تعلیق کامل برشمرده شده‌اند.

۵. اصلاح مقررات تعدد و تکرار جرم

• در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، در صورتی که تعداد جرائم ارتكابی بیشتر از سه جرم نبود، قاضی به حداکثر مجازات قانونی حکم داده و در حالتی که فرد مرتکب بیش از سه جرم بشود، قاضی مکلف است او را به بیش از حداکثر مجازات مقرر تا یک‌دوم محکوم نماید؛ اما بر اساس ماده ۱۲ قانون کاهش، در ابتدا میان جرائم مختلف و یکسان تفکیک قائل شده و در صورتی که فردی جرائم متعدد، ولی یکسانی را مرتکب شده باشد تنها یک مجازات برای او تعیین و همان تشدید خواهد شد و در صورتی که تعداد جرائم مختلف فرد بیش از سه جرم نباشد حداقل مجازات هرکدام از آن‌ها بیشتر از میانگین حداقل و حداکثر مجازات قانونی آن خواهد بود. در صورت ارتکاب بیش از سه جرم نیز قاضی به حداکثر مجازات هرکدام از جرائم حکم داده و پس از آن اختیار دارد که مجازات هرکدام را